

Ю. С. УСТИМЕНКО

аспірант

Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСОБИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У статті здійснено аналіз підходів науковців до визначення сутності технологій інтерактивного навчання; розкрито класифікацію технологій інтерактивного навчання: технології кооперативного навчання, технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань; наведено закономірності їх використання. Автором обґрунтовано доцільність їх впровадження у процес підготовки до професійної взаємодії студентів вищих медичних навчальних закладів.

Ключові слова: технології інтерактивного навчання, підготовка до професійної взаємодії, студенти вищих медичних навчальних закладів.

Модернізація вищої медичної освіти має бути спрямована на забезпечення науково обґрунтованих змін у підготовці майбутніх медичних працівників із урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду, пошуку нових методів, форм і технологій навчання та виховання справжніх професіоналів. На сьогодні випускники медичних вишів мають глибоко розуміти роль культури професійного діалогу як засобу взаємодії у професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях, координації професійного діалогічного спілкування; вільно організовувати професійний діалог із хворими, колегами, керівниками, лікарями різних спеціальностей, медсестрами та людьми, що не мають відношення до медицини; володіти прийомами ведення непідготовленого професійно спрямованого діалогу, аргументувати правильність власних висловлювань. Інтерактивні підходи до підготовки майбутніх медичних працівників у вищій школі вважаємо найбільш ефективними, бо “ставлять того, хто шукає знань, в активну позицію їх самостійного освоєння... і шукача істини” [5, с. 225].

Витоки інтерактивності навчання йдуть із глибини століть: від Квінтіліана, Я. Коменського, Д. Ланкастера, Ж. Ж. Руссо, Й. Пестолоцці, Дж. Дьюї, Й. Штурма. Подальшу розробку основ інтерактивного навчання ми знаходимо в працях В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, Є. Ільїна, С. Лисенкової, В. Шаталова та ін.

Останнім часом спостерігається посилення наукового інтересу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців до питання застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі (С. Амеліна, Л. Ампілогова, М. Бернет, Н. Волкова, Д. Джонсон, В. Дяченко, Д. Еріксон, О. Єльнікова, М. Кларін, А. Колот, Е. Коротаєва, І. Лисовець, О. Павлик, М. Пащенко,

О. Пехота, Л. Пироженко, Е. Полат, О. Пометун, Г. Сиротенко, В. Скрипник, Р. Славінта та інші).

Проте, не зважаючи на значну кількість наукових робіт, присвячених діалогізації педагогічного процесу, у вищій школі і на сьогодні переважуючою залишається монологічна форма організації педагогічного процесу.

Метою даної статті є обґрунтування доцільності впровадження інтерактивних технологій навчання у процесі формування культури професійного діалогу іноземних студентів вищих медичних навчальних закладів.

Безпосередньо проблема технологій навчання розроблялася у наукових працях А. Алексюка, В. Беспалько, О. Вербицького, Л. Давидова, О. Коваленко, Є. Машбиця, О. Пехоти, С. Сисоєвої, Г. Селевко, Т. Яценко та інших.

Щодо інтерактивності, то слово “інтерактив” (від англ. “interact”, де “inter” – взаємний і “act” – діяти) означає – здатний до взаємодії, діалогу.

Витоки інтерактивного навчання сягають Стародавньої Греції. Загальновідомими є діалоги Сократа з учнями (470-399 до н.е.), які стали своєрідною бесідою-дослідженням, підпорядкованою пошуку істини, формулюванню правильного запитання і точної відповіді на нього. Подальший розвиток ідеї інтерактивності набули у працях мислителів і філософів Античності, Епохи Відродження і Нового часу (Арістотель, Платон, Г. Галілей, Н. Кузанський, Г. Лейбніц, Л. Фейєрбах, Д. Дідро та ін.), які вбачали інтеракцію як основу буття і світогляду, розвитку пізнавальної та мисленнєвої активності людини. Наприкінці ХХ століття термін “інтерактивна педагогіка” запровадив німецький дослідник Г. Фріц [3, с. 13].

Дослідники акцентують увагу на тому, що інтерактивне навчання, яке ґрунтується на педагогіці співробітництва, педагогіці діалогу, є спеціальною формою організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [1; 2; 6; 7]. Інтерактивна взаємодія має відповідати навчальним, методичним, організаційно-технічним, психологічним вимогам, методиці впровадження інтерактивних технологій у вищій школі.

Щодо сутності поняття “інтерактивні технології навчання”, то науковці (О. Пометун, Г. Селевко) мають різні погляди, визначаючи його як: організацію засвоєння знань і формування певних умінь і навичок через сукупність особливим способом організованих навчально-пізнавальних дій, що полягають в активній взаємодії учнів між собою та побудові міжособистісного спілкування з метою досягнення запланованого результату [6]; процес активного пізнання, заснованого на взаємодії, діалозі рівноправних суб’єктів – викладача та студентів, за наявності спільної мети навчання, запланованого результату, з опорою на суб’єктний досвід кожного студента, що протікає в психологічно комфортних умовах, в атмосфері

взаємної підтримки, співтворчості, співпраці [9]. Зазначене дозволяє нам розглядати *інтерактивні технології навчання* як організацію процесу навчання, що детермінує активну позицію студента в колективному процесі пізнання, який ґрунтується на взаємодії всіх його учасників, містить чітко спланований очікуваний результат навчання, сукупність інтерактивних методів і прийомів, що стимулюють процес пізнання та взаємодії суб'єктів інтеракції, їх особистісний розвиток. Оскільки розвиток є процесом внутрішнім, особистісним, що регулюється студентом (саморозвиток), основною функцією викладача в процесі інтерактивного навчання є створення оптимальних умов для саморозвитку студента, розвитку його індивідуальності, суб'єктності та корегування цього процесу, “з метою розвитку людини – суб'єкта власної стратегії життя” [4, с. 35].

За умови впровадження у навчальний процес інтерактивних технологій навчання моделюється багатостороння форма комунікації, що передбачає врахування думок, поглядів, позицій учасників такої взаємодії, відтворення, імітацію діяльності (ділові, рольові, дидактичні ігри), що передбачає розвиток здібностей до оволодіння певним видом практичної діяльності.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив констатувати про наявність різних класифікацій інтерактивних технологій навчання за різними показниками. Нам імпонує класифікація О. Пометун, яка розподілила технології на чотири групи залежно від мети заняття та форм організації навчальної діяльності тих, хто навчається: інтерактивні технології кооперативного навчання, інтерактивні технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань [6, с. 33].

До **технологій кооперативного навчання** автор відносить: *роботу в парах* (надає студентам час подумати, обмінятись ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед аудиторією), *ротаційні трійки* (сприяє активному, ґрунтовному аналізу й обговоренню нового матеріалу з метою його осмислення, закріплення та засвоєння), *два-чотири-всі разом* (розвиває навички спілкування в групі, уміння вести дискусію та переконувати), *карусель* (включає всіх учасників в активну роботу з різними партнерами по спілкуванню для обговорення дискусійних питань), *роботу в малих групах* (використовується для вирішення складних питань, які потребують колективного розуму і зусиль кожного) [6].

До технологій **колективно-групового навчання** авторка відносить: *обговорення проблеми в загальному колі*, *мікрофон* (надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи власні погляди), *мозковий штурм* (використовується для вироблення кількох рішень конкретної проблеми), *навчаючи – учусь* (дає змогу студентам узяти участь у передачі своїх знань іншим), *ажурна пилка* (використовується для створення ситуації, яка дає змогу студентам працювати разом для засвоєння великої кількості інформації за короткий проміжок

часу), *кейс-метод* (технологія навчає студентів ставити запитання, відрізняти факти від думок, виявляти важливі й другорядні обставини, аналізувати і приймати рішення), *дерево рішень* (допомагає студентам проаналізувати та краще зрозуміти механізми прийняття складних рішень).

До наступної групи О. Пометун відносить **технології ситуативного моделювання**, “застосування якої передбачає осмислення студентами реальної життєвої ситуації” [11, с.9], головним завданням якої є вироблення навичок професійного діалогу студента залежно від ситуації. Під час розв’язання задачі-ситуації у студента виникає потреба поставити себе на місце лікаря (пацієнта, завідувача відділення, керівника медичної установи) та прийняти власне рішення, зважаючи на визначені обставини. Вирішення задач-ситуацій сприяє розвитку у студентів критичного мислення, навичок вирішення проблем і прийняття зважених рішень; активізації мислення, стимулюванню інтересу студентів до професійного діалогу; підвищенню відповідальності за прийняті рішення. Крім того, впровадження ситуаційного навчання забезпечує відточення студентами аргументації власних поглядів, апробування різних механізмів впливу (зараження, навіювання, переконання, наслідування), винайдення лінії поведінки під час здійснення професійного діалогу, забезпечує вияв особистісної позиції студентів у кожній конкретній ситуації, яка у даному випадку відіграє роль специфічного освітньо-виховного комунікативного засобу.

Аналіз ситуативних завдань розглядаємо як вирішення: ціннісно-змістовних проблем, джерелом яких виступають: суперечності між загальнолюдськими гуманістичними цінностями (альтруїзм, вірність професійному обов’язку, порядність, моральність та ін.) і прагненням будь-що досягти матеріального благополуччя й суспільного визнання; проблемних ситуацій ціннісно-сміслових конфліктів об’єктивної і суб’єктивної реальності, джерелом яких є розмаїття комунікативних проблем і професійних ситуацій; комунікативно-рефлексивних задач-ситуацій, що сприяють усвідомленню особистої відповідальності студента за наслідки власних комунікативних дій і прийнятих рішень; задач-ситуацій, що спрямовуються на виховання в студентів професійно значущих якостей, емпатійності, толерантності, регуляцію власного емоційного стану.

Після досягнення позитивних результатів у вирішенні задач-ситуацій, дієвим у формуванні культури професійного діалогу іноземних студентів вищих медичних навчальних закладів є моделювання професійних ситуацій, яке забезпечує вияв особистісної позиції майбутніх лікарів у кожному діалозі, підвищення інтересу й активізацію комунікативної діяльності студентів. Моделювання професійних ситуацій передбачає урахування такої етапності дій: актуалізація раніше засвоєних знань, пов’язаних з об’єктом, що моделюється; усвідомлення неможливості вивчення даного об’єкта іншими методами і засобами; вибір моделі з числа уже відомих чи створення нової; дослідження моделі; перевірка істинності одержаних фактів і включення їх у систему знань.

У дослідженні акцентуємо увагу на природних ситуаціях лікарської діяльності (наприклад, діалог із хворим з метою встановлення паспортних даних хворого під час його приходу до прийомного відділення медичної установи, діалог із хворим щодо історії його захворювання, діалог із хворим під час медичного огляду, пальпації, перкусії, аускультації та інших методів обстеження хворого, діалог із хворим під час його оформлення до стаціонару тощо) й таких, в основі яких закладений “штучно створюваний стимул у вигляді уявлених обставин” [8, с.185]. Вони розкривають різні аспекти діалогічної взаємодії, тобто являють собою комунікативні ситуації, героями яких є різні за фахом лікарі, хворі, їх рідні, керівники медичного закладу).

Технологію ситуаційного навчання доцільно використовувати під час проведення лекцій, семінарських занять із метою підвищення позитивної мотивації, активізації пізнавальної, комунікативної діяльності студентів.

До останньої групи науковець відносить **технології опрацювання дискусійних питань**. Дискусійні методи (групові дискусії, аналіз випадків із практики, аналіз сконструйованих ситуацій тощо) – це організоване обговорення різноманітних проблем, що може надати цим проблемам більшої значущості, викликати пізнавальний інтерес. Вони допомагають набуту навичок спілкування, тренують критичне мислення. У практиці метод дискусій реалізується в двох основних формах: обговорення конкретних ситуацій (Н. Богомолова, Л. Петровська) й аналіз актуальних, спонтанних процесів міжособистісної взаємодії в групі. Об’єктом обговорення постають спеціально сформульовані проблеми, випадки з практики, динаміки групових подій. Їх розвивальний ефект полягає у тому, що дискусія, наприклад, сприяє з’ясуванню кожним студентом власної позиції, мотивів і можливостей у міжособистісному спілкуванні, розвиває ініціативу, комунікативні якості й уміння користуватися своїм інтелектом, поглиблює розуміння мотивів, цілей і стратегій поведінки, удосконалює вміння імпровізувати, діяти за межами передбачуваного, переборювати прихильність усталеним зразкам, страх перед невідомим, невпевненість у собі.

Існує чимало технологій опрацювання дискусійних питань: *метод ПРЕС* (застосовується, коли треба навчити студентів формулювати аргументи на захист своєї позиції та висловлювати думки у стислій формі), *займи позицію* (під час дискусії студенти знайомляться з альтернативними поглядами, аналізують їх із позиції наслідків для суспільства й окремих людей; розвивають навички відстоювання власної позиції, аргументуючи її; вчать толерантно ставитися до опонента та вислуховувати протилежну точку зору; отримують додаткові знання з теми), *дискусія* (широке обговорення якогось суперечливого питання), *засідання експертної групи* (“панельна дискусія”, до якої залучають 4–6 студентів із призначеним головуючим. Спочатку вони обговорюють проблему між собою, потім презентують вироблену позицію аудиторії у формі повідомлення або доповіді); *форум*

(обговорення, у якому “експертна група” обмінюється думками з “аудиторією”); *дискусія в стилі телевізійного шоу* (мета цієї технології – розвивати у студентів навички публічного виступу, аргументування й відстоювання власної позиції); *оцінювальна дискусія* (учасники працюють у малих групах і одержують бали за свою роботу); *дебати* (обговорення, побудоване на основі заздалегідь фіксованих виступів учасників, які представляють дві команди-суперниці. Після виступів команди відповідають на запитання, вислуховують спростування своєї позиції тощо); *судове засідання* (обговорення, що імітує судовий розгляд справи); *розмовні (“буз”) групи* (група називається “буз” – “гудіння” – тому, що передбачає “гудіння” в аудиторії; надає можливість висловлення власних поглядів і переконань, аргументованого заперечення, спростовування хибної позиції опонента, формування логіки й доказовості суджень, стислості та точності викладу, обстоювання своєї думки, творчого співробітництва); *мозковий штурм* – це тип дискусії, що сприяє творчому вирішенню проблеми. Передбачає вислуховування ідей без обговорення: перед групою ставиться дискусійне питання, і учасники відповідають на нього. Запропоновані відповіді фіксують (у короткій формі). Викладач або член групи веде дискусію відповідно до таких правил: вітає будь-які висловлені ідеї, записуючи кожен; прислухається до ідей усіх учасників, не зосереджуючись на найбільш активних; не дозволяє учасникам ухвалювати, коментувати, а також критикувати будь-які ідеї, якими б смішними та безглуздими вони не здавалися; використовує ті ідеї, що вже виникли, для генерації нових; підтримує невимушену атмосферу; підбиває підсумок дискусії.

Дискусійні технології надають можливість студентам висловлювати власні думки, відстоювати власну позицію (“Я вважаю, що...”, “Що нового я зможу запровадити в свою професійну діяльність”, “Ваш ідеал сучасного лікаря”, “Роздуми про себе у своїй професії”, “Які причини того, що в деяких випадках люди погано справляються з професійними обов’язками?”, “Яка роль професійних й особистісних якостей лікаря в його професійній діяльності?”, “Яка роль спілкування в професійній діяльності лікаря?”, “Від чого залежить успіх здійснення професійного діалогу?” тощо).

Даною класифікацією послуговувалися під час організації процесу формування культури професійного діалогу іноземних студентів вищих медичних закладів.

Ураховували закономірності використання інтерактивних технологій навчання, розроблені О. Січкарук [10]: поглиблення мотивації навчання, поступовість введення інтерактивних методів у процес навчання (від простих до найскладніших), інтерактивні методи повинні використовуватися в комплексі з іншими методами формування знань, із активною самостійною роботою студентів, використання інтерактивних методів повинно складати певну систему, технологію, яка має адекватну логіку впровадження, алгоритм підвищення складності; принцип актуальності знань і зв’язку їх із сучасним соціально-економічним життям країни та світу; ефективно впрова-

дження інтерактивних технологій прямо залежить від ступеня володіння ними викладачем; наявність відносин партнерства між викладачем і студентами, відсутність авторитарного нав'язування власної думки, позиції з боку викладача [10, с. 21]. Зазначені закономірності вважаємо за потрібне ураховувати під час розробки концептуальних положень моделі формування культури професійного діалогу іноземних студентів вищих медичних навчальних закладів засобами інтерактивних технологій навчання.

Висновки. На підставі аналізу підходів науковців до визначення сутності технологій інтерактивного навчання, їх класифікації, закономірностей використання нами обґрунтовано доцільності їх впровадження у процес формування культури професійного діалогу іноземних студентів вищих медичних навчальних закладів. Дані нароби нами враховано у подальших наукових розвідках, присвячених упровадженню у навчальний процес розробленої структурно-функціональної моделі формування культури професійного діалогу іноземних студентів засобами інтерактивних технологій.

Список використаної літератури

1. Алексеенко Т. Н. Рабочая тетрадь для самостоятельной работы: Медицинский профиль / Т. Н. Алексеенко, Л. И. Васецкая, Т. Е. Манивская. – Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2008. – 112 с.
2. Андреева С. М. Диалог как дидактическая единица обучения иностранных студентов / С. М. Андреева // *Фундаментальные исследования*. – 2007. – №10 – с.93-95.
3. Беспалько В. Слагаемые педагогической технологии / В. Беспалько – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
4. Кашлев С. С. Технология интерактивного обучения / С. С. Кашлев. – Мн. : Белорусский верасень, 2005. – 196 с. – (Педагогика, обращенная в завтра).
5. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології : інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / І. П. Підласий. – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2004. – 616 с.
6. Пометун О. І. Сучасний урок : інтерактивні технології навчання : наук. – метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : Вид-во А. С.К., 2004. – 192 с.
7. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К., 2007. – 144 с.
8. Сахарова Т. Е. Проблема ситуации при обучении диалогической речи // *Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия* / Сост. А. А. Леонтьев. – М. : Рус. яз., 1991. – С.180-187.
9. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие / Г. К. Селевко. – М. : Нар. образование, 1998. – 256 с.
10. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : навч. – метод. посіб. / Олена Січкарук ; Ун-т економіки та права “КРОК”. – К. : Таксон, 2006. – 88 с.
11. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / Упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. – 256 с.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2015.

Устименко Ю. С. Интерактивные технологии как средства формирования культуры профессионального диалога иностранных студентов высших учебных заведений

В статье проведен анализ подходов ученых к определению сущности технологий интерактивного обучения; раскрыта классификация технологий интерактивного

обучения: технологии кооперативного обучения, технологии коллективно-группового обучения, технологии ситуационного моделирования, технологии обработки дискуссионных вопросов; приведены закономерности их использования. Автором обоснована целесообразность их реализации в процесс формирования культуры профессионального диалога иностранных студентов высших учебных заведений.

Ключевые слова: *технологии интерактивного обучения, культура профессионального диалога, иностранные студенты высших медицинских учебных заведений.*

UstymenkoYu. Interactive Technologies as Means Used for Developing Readiness for Professional Interaction of Students Studying at Higher Medical Educational Establishments

The article analyses researchers' approaches to the determination of the essence of technologies of interactive training, which are treated as an organization of educational process that determines student's active position in collective process of knowledge acquiring. This process is based on the cooperation of all its participants, has well-orchestrated expected result of training and cumulates the complex of interactive methods and techniques, which stimulate knowledge acquisition and cooperation of the subjects of interaction as well as their personal development.

The classification of interactive training technologies has been disclosed. They are: technologies of cooperative learning (work in pairs, rotational triplets, two-four-all together, merry-go-round, work in small groups), technologies of collective-and-group training (problem discussion in circle, microphone, brainstorming, study while teaching, jigsaw, case-study, tree of solutions), technologies of situational modeling (problem-situation, situational tasks, directed to the solution of value-and-content problems, problem situations of axiological conflicts of subjective and objective reality, communicative-and-reflective situation-problems), technologies of processing of debating points (discussion technologies: overrun a position, discussion, meeting of expert group, etc.)

The author substantiates the expediency of the technologies of interactive training into the process of the developing of culture of professional dialogue of foreign students studying at higher medical educational establishments.

Key words: *technologies of interactive training, culture of professional dialogue, students of higher medical educational establishments.*